



Nationale
UNESCO
Commissie

Advies National UNESCO Commissie
over de
Conventie betreffende de bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed

1. voorgeschiedenis

Sinds 2005 heeft de Nationale UNESCO Commissie zich beziggehouden met het vraagstuk van de mogelijkheid en wenselijkheid van ratificatie van de Conventie betreffende de bescherming van het immaterieel erfgoed. Zij heeft over deze kwestie gepubliceerd¹. In samenwerking met het Meertens Instituut, het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Kosmopolis organiseerde de Commissie op 25 juni 2008 een expert meeting over de Conventie (hierna genoemd: Conventie Immaterieel Erfgoed). 22 experts kwamen in Utrecht bijeen om een position paper te bespreken. Een beknopte versie van het position paper en het verslag van deze bijeenkomst zijn respectievelijk de bijlagen 1 en 2 van dit advies. De lijst met deelnemers is te vinden aan het begin van het verslag.

Voor dit advies baseert de Commissie zich op dit position paper en de uitkomsten van de bijeenkomst.

2. Conventie Immaterieel Erfgoed

In 2003 nam de Algemene Conferentie van UNESCO de Conventie Immaterieel Erfgoed aan. De Conventie trad in werking op 20 april 2006 en kent 102 Lidstaten (cijfer van september 2008). In de West-Europese regio hebben onder andere België, Luxemburg, Noorwegen, Frankrijk, Zwitserland Spanje en Italië geratificeerd.

Het doel van de Conventie wordt duidelijk als de twee centrale termen uit de titel, 'immaterieel cultureel erfgoed' en 'beschermen' nader worden toegelicht:

De Conventie definieert in artikel 2.1 immaterieel cultureel erfgoed als de 'praktijken, voorstellingen, uitdrukkingen, kennis, vaardigheden, en ook de instrumenten, objecten, artefacten en culturele ruimtes die daarmee worden geassocieerd, die gemeenschappen, groepen en, in sommige gevallen, individuen erkennen als deel van hun cultureel erfgoed'. Deze worden overgedragen van generatie op generatie, en voortdurend door de betrokken gemeenschappen herschapen. Dit proces versterkt het gevoel van identiteit en continuïteit van die gemeenschappen en bevordert het respect voor culturele diversiteit en menselijke creativiteit.

¹ Dineke Stam (2006) Immaterieel Erfgoed in Nederland Den Haag: Nationale UNESCO Commissie.

In lijn met deze 'abstracte' opvatting van immaterieel erfgoed, richt 'bescherming' (safeguarding) zich niet primair op uitingen, maar op het ondersteunen van de natuurlijke en sociale omgeving waarin bovengenoemde processen van overdracht, schepping en herschepping kunnen plaatsvinden.

De Conventie streeft dan ook niet naar het bevroren of 'fossiliseren' van het immaterieel erfgoed, maar gaat uit van een dynamisch erfgoedbegrip. Het instrument biedt geen handvatten voor het in stand houden van praktijken die op gespannen voet staan met de rechten van de mens (artikel 2.1).

3. Advies

De Nationale UNESCO Commissie adviseert de Nederlandse overheid om de Conventie Immaterieel Erfgoed te ratificeren op basis van de volgende argumenten:

A. De Conventie biedt ruimte om de wereldwijde diversiteit van immaterieel erfgoed mondiaal te bespreken en te bestuderen, waarmee een gunstige context wordt geboden voor behoud en ontwikkeling ervan op regionaal, nationaal en supranationaal niveau. Culturele diversiteit staat immers enerzijds onder druk door globalisering, terwijl anderzijds door migratie samenlevingen op lokaal, regionaal en nationaal niveau ook cultureel meer heterogeen worden. Ratificatie van de Conventie draagt eraan bij dat de Nederlandse overheid kan inspelen op deze op het oog tegenstrijdige, maar in werkelijkheid nauw verwante ontwikkelingen. Centraal daarbij staat het vraagstuk van cultuuroverdracht. De sterke nadruk in de Conventie op de dragende rol van gemeenschappen om vorm te geven aan het immateriële erfgoed, ligt in lijn met de bevordering van participatief burgerschap. De Conventie kan met haar representatieve lijst een rol spelen bij educatie voor cultureel burgerschap.

B. De Conventie Immaterieel Erfgoed draagt tevens bij aan versterking van het Nederlandse internationale profiel. In de korte tijd dat de Conventie in werking is, heeft deze zich ontwikkeld tot een uiterst relevant podium waar dragers, specialisten en beleidsmakers op hoog niveau van gedachten wisselen over de betekenis van immaterieel cultureel erfgoed in cultuurbeleid. Nederland kan hier waardevolle bijdragen geven en ontvangen. Er zijn vele aanwijzingen dat dit, ondermeer bij de Europese bondgenoten ook wordt verwacht en dat de Nederlandse overheid zichzelf en het Nederlandse professionele veld tekort doet als zij zich hier internationaal afzijdig houdt.

C. Ratificatie door Nederland is bovendien een signaal waarmee ons land bevestigt erfgoed in ontwikkelingslanden te waarderen en de inspanningen op het gebied van cultuur en ontwikkeling te steunen. Deze Conventie heeft immers een sterk draagvlak in het zuiden, waar zij geldt als een belangrijke aanvulling op de meer statische Werelderfgoedconventie en als een instrument dat meer mogelijkheden biedt voor beleid ter versterking van de rol van cultuur in duurzame ontwikkelingsprocessen. Het belang van immaterieel erfgoed is erkend in het internationale Nederlandse cultuurbeleid; het is een integraal onderdeel van het sinds 2000 als prioritair bestempelde gemeenschappelijk cultureel erfgoedbeleid².

² Brief van de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken en de Ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en voor Ontwikkelingssamenwerking over de Cultuursubsidies 2009-2012 van 16 september 2008, 31 482/Nr. 17.

D. Het steunen van inspanningen elders op het gebied van immaterieel erfgoed betreft geen eenrichtingsverkeer. Ratificatie van de Conventie is daarmee ook een stimulans voor het Nederlandse culturele veld om de discussie over immaterieel erfgoed, volkscultuur en culturele identiteit te voeren binnen een nationale en internationale context die recht doet aan de diversiteit van de Nederlandse bevolking. Aandacht voor immaterieel erfgoed kan te strikte scheidingen tussen professionele kunst en amateurkunst doorbreken (een actueel thema in het kabinetsbeleid). Ze kan bijdragen aan het stimuleren van cultuurdeelname van brede groepen in de samenleving waarbij lokale versterking kan samengaan met internationale profilering.

E. Een representatieve groep van Nederlandse experts op het gebied van immaterieel erfgoed is warm voorstander van ratificatie van de Conventie Immaterieel Erfgoed, zoals blijkt uit het debat van 25 juni 2008. Zij zien de Conventie Immaterieel Erfgoed als een instrument dat de zichtbaarheid van het immateriële erfgoed, de bewustwording van de betekenis ervan en de bevordering van actief burgerschap en culturele dialoog, op nationaal, lokaal en internationaal niveau kan helpen bevorderen.

F. De Conventie Immaterieel Erfgoed is een 'licht' instrument, dat naar verwachting bij ratificatie door Nederland geen aanvullende wetgeving behoeft. Het staand beleid, zowel met betrekking tot het eigenlijke cultuurbeleid als ter ondersteuning van het Nederlandse verenigingsleven, kan beschouwd worden als het in de Conventie vereiste overheidsbeleid waarmee de rol van immaterieel erfgoed in de Nederlandse maatschappij wordt bevorderd (artikel 13a). De in de Conventie gevraagde inventarisatie van onderdelen van het Nederlandse immaterieel erfgoed (artikel 12) vindt al plaats bij verschillende gerenommeerde instellingen die zich actief verhouden tot een brede achterban binnen de Nederlandse samenleving. Waarmee, tenslotte, ook het in de Conventie voorgeschreven aanwijzen van een of meerdere competente instellingen ter zake het immaterieel erfgoed (artikel 13b) goed mogelijk is³. Aldus zal voor Nederland geen nieuw wettelijk kader of een aangepaste culturele infrastructuur ontwikkeld hoeven te worden, om te voldoen aan de verplichtingen van de Conventie Immaterieel erfgoed.

4. Bijlagen

1 definitieve versie position paper

2 verslag expertmeeting (inclusief lijst deelnemende experts)

³ Hierbij kan gedacht worden aan het Meertens Instituut en/of het Nederlands Centrum voor Volkscultuur.